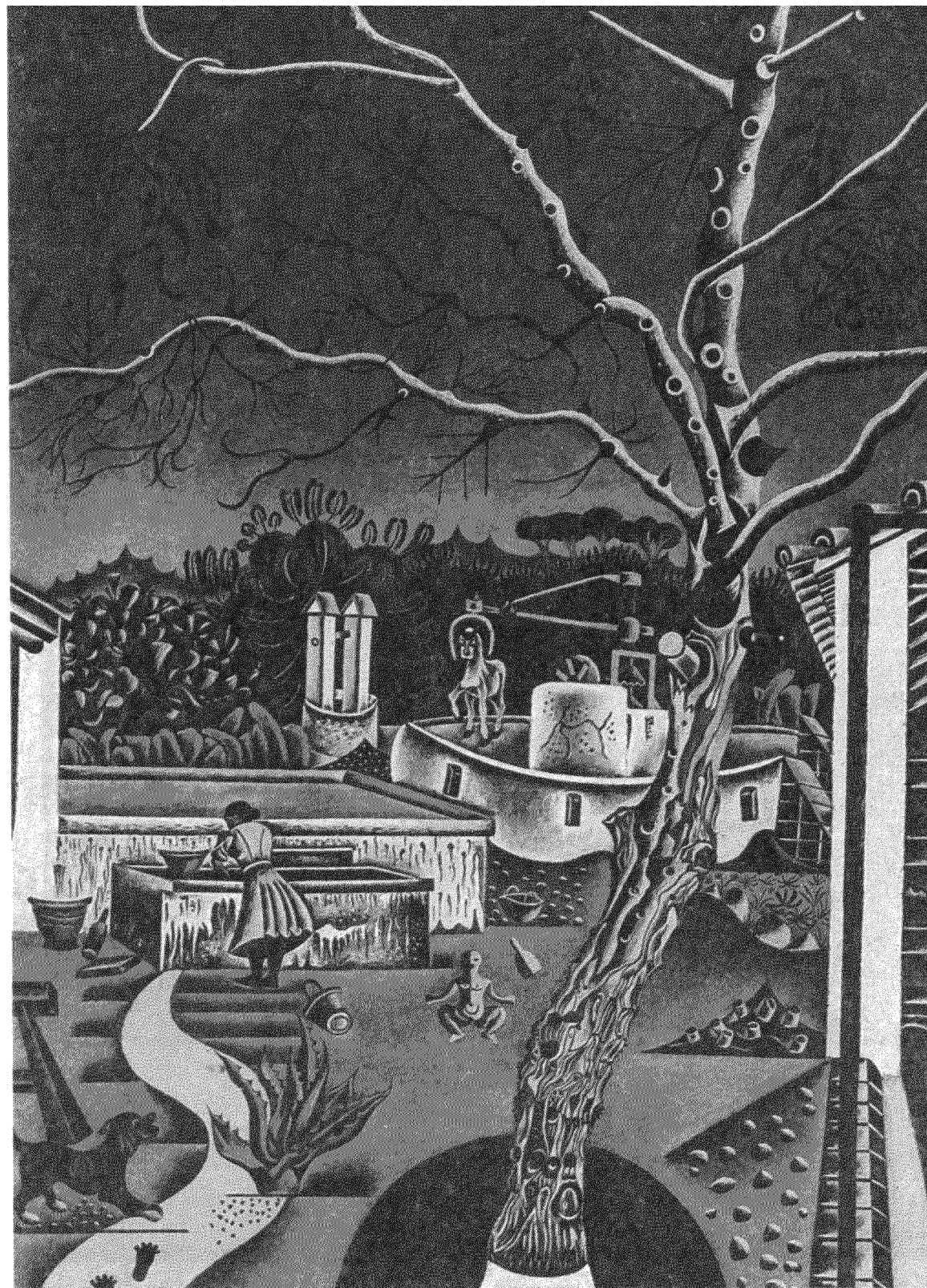

Joan Miró, Η φάρμα (λεπτομέρεια), 1921-22.

Γιατί αποφεύγουν εθνικό διάλογο για την παιδεία; Απορίες εκπαιδευτικού

Πέρασαν 15-16 μήνες από τότε που προανακοίνωσαν τέτοια πρόθεση. Πάει ολόκληρο εννεάμηνο από τότε που η υπουργός Παιδείας ανακοίνωνε περίπου ότι πλησίαζε η ώρα έναρξης και ταυτόχρονα έριχνε μια προκαταβολή νοσταλγίας για καλύτερη γλωσσική παιδεία των Ελληνοπαίδων διαμέσου «αδρανών ιδεών» (σύμφωνα με το Δελτίο Τύπου της 1-11-2004). Αργότερα ανακάλεσε –ευτυχώς– την πρόταση, ως απρόσφορη, εικάζω. Και τελικά την επανέφερε ως απόφαση για πιο εντατικό πρόγραμμα προσφοράς Αδρανών Ιδεών!¹ Κάποια ώρα οργάνωσαν ειδική τελετή επίσημη στο Ζάππειο, πριν από έξι μήνες περίπου (αρχές γ' δεκαημέρου του Γενάρη 2005)².

Και από τότε ακούμε κάποτε ή διαβάζουμε στις εφημερίδες κάτι για τις συνεδριάσεις του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας, το οποίο απαρτίζεται από άτομα εκλεκτά της κοινωνίας μας, με πολύ καλές προθέσεις, κατά την προσωπική μου γνώμη. Αλλά:

α) Δεν βλέπω να γίνεται διάλογος για την Παιδεία σε εθνική κλίμακα, ώστε να πληροφορηθεί και να ευαισθητοποιηθεί η κοινωνία για το νόημα (τους σκοπούς και το περιεχόμενο και τα παιδευτικά ή μορφωτικά μέσα) παιδείας.

β) Δεν αντιλήφθηκα να αγγίζει κάποιος από τους ενεχόμενους ή εμπλεκόμενους στο διάλογο, που γίνεται κεκλεισμένων των θυρών, την έννοια της *Ποιότητας Εκπαίδευσης*, η οποία και δικαιώνει, όταν υπάρχει, τους *σκοπούς παιδείας*³, που είναι βασικά δύο:

– Διαμόρφωση Προσωπικότητας⁴ και

– Προετοιμασία του ατόμου για δημιουργική παρουσία στην κοινωνία.

γ) Πριν από 5-6 μήνες (31-3/1-4-2005) πραγματοποιήθηκε σε κεντρικό ξενοδοχείο της Αθήνας συνέδριο από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. με θέμα «Εκπαίδευση και Κατάρτιση», χωρίς όμως τη συμμετοχή του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Αναρωτήθηκα: Γιατί; Δεν το σκέφτηκαν έγκαιρα; Δεν ανταποκριθήκαν οι ειδικοί για τα εκπαιδευτικά-παιδαγωγικά ζητήματα Σύμβουλοί του; Μήπως αυτοί πρεσβεύουν αρχές ασύμφωνες ή ασύμβατες προς την αντίληψη Εκπαίδευση – Κατάρτιση;⁵ Αν αυτό συμβαίνει, φρόνιμο ήταν να ακουστεί. Εμπίπτει στις αρχές διαλόγου η ακρόαση αντίθετης γνώμης.

δ) Από τον τίτλο του Συνεδρίου («Εκπαίδευση – Κατάρτιση» σε ευρωπαϊκή τροχιά») και από την ανάλυση που διάβασα σε μια από τις εισηγήσεις (αυτή που μνημόνευσα, του Ν. Πα-

παδάκη, σημ. 5) φαίνεται ότι οι σκοποί της Εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση «έχουν μετατεθεί από την κατεύθυνση της γενικής παιδείας σε εκπαίδευση και κατάρτιση για ανάγκες-στόχους της ζωής πρακτικούς», όπως διαβάζω σε άλλο μελέτημα με ημερομηνία σύνταξης την 1-6-2004⁶. Ομολογώ ότι ξαφνιάστηκα λίγο βλέποντας ή ακούγοντας τέτοιες απόψεις, εγώ που συνηθίζω να αρχίζω τα άρθρα μου για την παιδεία από το πρώτο μέρος ενός πλατωνικού ορισμού («έστιν ουν παιδεία η παιδων ολκή και αγωγή προς τον ορθόν λόγον...», Πλάτων, *Νόμοι* 659 D). Αλλά αυτή η ομολογία με φέρνει πιο κοντά στην *ανάγκη δημόσιου εθνικού διαλόγου* για την Παιδεία και τη διακήρυξη της ανάγκης τέτοιου διαλόγου.

ε) Και αναρωτιέμαι: γιατί δεν προώθησαν την προαγγελία σε πράξη, για *πραγματικό εθνικό διάλογο περί Παιδείας*; Για έναν παρατηρητή που έχει μελετήσει την ιστορία της Εκπαίδευσης γενικά, της Ελληνικής Εκπαίδευσης ειδικά, αυτής του 20ού αιώνα ειδικότερα⁷, που έχει υπηρετήσει την Εκπαίδευση χρόνους 38 (1959-97) από διάφορες θέσεις, που έχει ζήσει κάποιες ώρες μεταρρυθμιστικής τολμής (1964, 1976) ή προσδοκιών που διαφεύστηκαν (1982-1988) ή οπισθοδρόμησης προς το Κούναξα (1991-1994), που έχει γράψει πολλά άρθρα κριτικής για την ασκούμενη εκπαιδευτική πολιτική⁸, για έναν τέτοιο παρατηρητή εύλογα γεννιούνται ερωτηματικά για το διάλογο που δεν έγινε:

- Γιατί δεν έγινε;
- Δεν ήξεραν τι σημαίνει εθνικός διάλογος περί παιδείας όταν τον υποσχέθηκαν;
- Διαπίστωσαν έπειτα ότι δεν μπορούν; (γιατί διάλογος σημαίνει άνοιγμα σε πλάτος και βάθος απροσδιόριστο και απρόσιτο για μη ειδικούς).
- Μήπως κατά βάθος δεν επιθυμούν; Μήπως φοβούνται;⁹

Από την πλευρά μου έχω πολλές φορές διευκρινίσει ότι από νοοτροπία δέχομαι την επιεικέστερη εκδοχή που μπορεί να πει ο κρινόμενος, αλλά θεωρώ υποχρέωση να διατυπώνω ό,τι φαίνεται λογικά πιθανό, να λέω τη γνώμη μου και να σέβομαι τη γνώμη του άλλου. Και τώρα σημειώνω τι νομίζω ότι χάνουμε ως κοινωνία αποφεύγοντας τον πραγματικό δημόσιο διάλογο για την Παιδεία:

Χάνουμε την ευκαιρία:

- Να ακούσουμε ως κοινωνία από ειδικούς¹⁰ να μας πουν, με κριτήρια εκπαιδευτικά, *τι είναι παιδεία* ως πράξη και θεωρία, ως κοινωνικός θεσμός και ανάγκη ζωής.
- Να προβληματιστούμε για τους *σκοπούς παιδείας*, για τα μορφωτικά αγαθά και τις μεθόδους παιδείας και για τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του σχολείου, ώστε και να δεσμευόμαστε απέναντι στην κοινωνία για το τι οφείλουμε να κάνουμε ως άτομα στην αίθουσα διδασκαλίας.
- Να ευαισθητοποιηθούμε όλοι (γονείς, εκπαιδευτικοί, πολιτικοί και λοιποί) για το παιδαγωγικό χρέος που έχουμε προς τη νέα γενιά, με σεβασμό πάντα προς το φυσικό δικαίωμά της για *ελευθερία συνείδησης* και προσδοκία σεβασμού.
- Να ευαισθητοποιηθούμε για το ότι ουσιαστικά στοιχεία της όλης θεωρίας και πράξης στην Εκπαίδευση επηρεάζονται από τις *ανάγκες των καιρών*, που *κάνουν και τα άτομα και τις κοινωνίες να μετακινούνται από την αναζήτηση του ιδανικού προς την επιδίωξη του εφικτού για τη σταδιοδρομία των νέων*.
- Να προβληματιστούμε όλοι για την κοινωνική διάσταση του θεσμού της Εκπαίδευσης, που επηρέαζε πάντα, όσο γνωρίζουμε, τη διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής.

- Να αναλογιστούμε με αίσθημα ευθύνης πόση ευθύνη εγκλείει και η τραυματική για τους νέους παιδαγωγική μας¹¹ και η αλόγιστη εκτροπή φιλοδοξιών πέρα από τις δυνατότητες και την προσωπική απόφαση των νέων.
- Να δούμε τις πιο ενοχλητικές ατέλειες της Εκπαιδευτής μας και να τις αντιμετωπίσουμε με νηφαλιότητα, όπως λ.χ. την πολυδιάσπαση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και την εγκατάλειψη της Δευτεροβάθμιας χωρίς καμιά εσοπτεία από την κοινωνία που πληρώνει για την ποιότητα του έργου το οποίο παράγεται εκεί¹².
- Να ευαισθητοποιηθούμε για την ψυχολογική/παιδαγωγική προϋπόθεση επικοινωνίας με τα παιδιά, η οποία ίσως θα μας πληροφορήσει ότι η 7η διδακτική ώρα πιθανό να είναι όχι απλώς άγονη, αλλά βλαπτική, και ότι εκφράσεις του τύπου «θα κάνουμε αυτό που πρέπει» αποκαλύπτουν μάλλον αδυναμία του νου να ακούσει την καρδιά ή την αδυναμία της καρδιάς να συμβουλευτεί το νου¹³, ίσως και μια μορφή αλαζονείας.
- Να πληροφορηθούμε ότι οι προσανατολισμοί προς μια εκπαιδευτική πολιτική προϋποθέτουν πλαίσια για μια *Φιλοσοφία Ζωής*¹⁴, που δεν οικοδομείται με γραμματικούς τύπους νεκρούς, αλλά με βίωση των προβλημάτων της πνευματικής ζωής του ανθρώπου, όλων των ηλικιών και όλων των εποχών.

Μήπως ζητάμε πολλά από τους ανθρώπους που σύμφωνα με τις οδηγίες της Μπολόνια «αγωνίζονται» να εντάξουν την παιδεία στην κατάρτιση;

Σημειώσεις

1. Αφιέρωσα με ειδικό άρθρο στο θέμα, με τίτλο: «Ιδέες Αδρανείς στο σχολείο αδρανοποιούν τη σκέψη των μαθητών, ίσως και των εκπαιδευτικών», σε τρεις συνέχειες στον δικτυακό τόπο: www.vofos.gr

2. Ήδη τότε αρνήθηκε τη συμμετοχή ένα από τα κόμματα του Κοινοβουλίου καταγγέλλοντας το διάλογο ως πλασματικό. Παράλληλα αρνήθηκαν για άλλους λόγους οι εκπρόσωποι των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων.

3. Όσο γνωρίζω, για πρώτη φορά ο άνθρωπος στοχασμός κατέγραψε *σκοπούς παιδείας* και προσέγραψε το αντικείμενό τους με τρεις όρους, που ακούγονται και σήμερα λειτουργικοί στη γλώσσα μας: «τα αναγκαία, τα χρήσιμα, τα καλά» (= ωραία ή τερπνά) (Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, § 1.332).

4. Αυτοί οι δύο κύριοι σκοποί ανιχνεύονται γενικά στην Ιστορία των λαών, χωρίς βέβαια να λείπουν άλλοι σκοποί με συγκινησιακό, συναισθηματικό, φιλοσοφικό περιεχόμενο, όπως: «εθνική συνείδηση», «θρησκευτική συνείδηση» κ.λπ.

5. Το νόημα των όρων αυτών αναλύεται με σαφήνεια, νομίζω, ως αναγκαιότητα του καιρού μας, στο κείμενο εισήγησης που έκανε σ' αυτό το πρόσφατο συνέδριο ο κ. Νίκος Ε. Παπαδόπουλος.

6. Ενάγγ. Γερονικόλας και Αριστ. Ζμας: «Περί της Ποιότητας στην Εκπαίδευση κατά τις Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης: μια διδακτική φιλοσοφική προσέγγιση», κείμενο εισήγησης σε ανάλογο συνέδριο στη Σόφια, Καλοκαίρι του 2004.

7. Ενδεικτικά σημειώνω μερικά βιβλία σχετικά: Maurice Debesse – Gaston Mialaret, *Οι Παιδαγωγικές Επιστήμες*, Δίπτυχο, 1980. Κων. Χατζόπουλος, *Τα Ελληνικά Σχολεία στην περίοδο της Οθωμανικής Κυριαρχίας (1453-1821)*, Βάνιας, 1991. Αλέξης Δημαράς, *Η Μεταρρύθμιση που δεν έγινε*, τ. 2 (1821-1967), Ερμής, 1974. Θεοφάνης Χατζηστεφανίδης, *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης*, Παπαδήμας, 1989. Φ.Κ. Βώρος, *Φιλοσοφία της Εκπαίδευσης*, Αθήνα, 1997. Άννα Φραγκουδάκη, *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*, Παπαζήσης, 1985.

8. Φ. Κ. Βώρος, *Εκπαιδευτική Πολιτική*, Αθήνα, 1986.

9. Αυτό το ερώτημα βέβαια απευθύνεται και σε αυτούς που κυβερνούν και σε εκείνους που κυβέρνησαν και σε όλους όσοι ισχυρίζονται ότι έχουν γνώμη να πουν για την παιδεία. Όλοι θα είναι υποχρεωμένοι να μιλήσουν για Φιλοσοφία Παιδείας – Εκπαίδευσης, για Ποιότητα Παιδείας – Εκπαίδευσης με ποιότητα λόγου κατανοητού

από τους πολλούς. Κάτι τέτοιο δεν είναι μόνο δύσκολο, ίσως το κρίνουν και επικίνδυνο, άρα φευκτέο... Γιατί φοβούνται;

10. Με τον όρο «ειδικοί» εννοούμε βέβαια άτομα που, εκτός από όποια τυπικά προσόντα, έχουν εμπειρία αληθινή από τη σχολική αίθουσα κάποιας βαθμίδας Εκπαίδευσης, για την οποία και θεωρούνται ή αναγνωρίζονται ως ειδικοί.

11. Ενδεικτικά θυμίζω δυο τρία συνεχόμενα άρθρα με τίτλο «Ιδέες Αδρανείς στο Σχολείο αδρανοποιούν τη σκέψη...», στον δικτυακό τόπο www.voros.gr.

12. Ενδεικτικά θυμίζω πάλι τον τίτλο εισήγησης σε Συνέδριο της Παιδοψυχιατρικής Εταιρείας Ελλάδος: «Η ψυχική υγεία των Εφήβων από εκπαιδευτική σκοπιά» (Το κείμενο της εισήγησης είναι προσυτό στο www.voros.gr).

13. Αρχαίος σοφός προσδιόριζε τη σύνεση με τρία συνετά στάδια συνετής θέασης της ζωής. «Ἔστι γὰρ σύνεσις τα τρία ταῦτα: βουλευέσθαι καλῶς (ο διάλογος που δεν γίνεται), λέγειν αναμαρτήτως και πράττειν α δει» (= να κάνουμε αυτά που κρίνονται αναγκαία με λόγια πειστικά, όχι με το πρέπει που έχει θέση φρονιμάδας μόνον όταν κάποιος εκφράζει με αυτό υποδείξεις στον εαυτό του). Χρήσιμο νομίζω, ιδιαίτερα την ώρα τούτη, να ιδούν οι νούσιμοι πρόσφατο άρθρο του Δημ. Μακωνίτη («Παιδεία και Εκπαίδευση», *Το Βήμα*, 17-4-2005).

14. Ενδεικτικά (για τα πλαίσια μόνο αυτής της έννοιας) σημειώνουμε κείμενο που είχε γραφεί για στόχους εναισθητοποίησης: «Φιλοσοφία της Ζωής», σύμφωνα με τα σωζόμενα αποσπάσματα του Δημόκριτου (στο www.voros.gr).

Joan Miró, *Η πρόσθεση*, 1925.